

Д. О. Шкрадюк
Науч. рук. **В. И. Коваль,**
д-р филол. наук, профессор

О ВНУТРЕННЕЙ ФОРМЕ НАЗВАНИЙ КУЛИНАРНЫХ ИЗДЕЛИЙ

Обращение к исследованию внутренней формы (признака, положенного в основу лексического значения) названий кулинарных изделий (в нашем случае – тортов) объясняется значительным разнообразием таких названий, а также сложностью, необычностью их изначальной «логики». Так, к группе названий тортов, мотивированных внешним видом изделий, относится номинация «Дамские пальчики»: основу этого торта составляют заварные палочки, напоминающие женские пальцы. Кроме того, данное название закрепилось за удлиненными по форме плодами винограда и помидоров. К таким же привлекательным номинациям можно отнести названия тортов, традиционно приготавливаемых к свадьбе: «Лебединое озеро» (торт-«озеро» украшают изготовленные из крема лебеди) и «Лебединая песня» (на торте помещают двух «влюблённых» кремowych лебедей). В обоих случаях эти названия соотносятся с представлениями о любви и лебединой верности. Что касается названия торта, то здесь можно предположить забвение первоначальной внутренней формы фразеологизма *лебединая песня*, связанного с легендой, согласно которой перед смертью лебедь исполняет красивую песню. В данном случае, как видим, произошла своеобразная «перекодировка» устойчивого словосочетания: *лебединая песня* ‘последнее, предсмертное проявления дарований, способностей’ → «Лебединая песня» ‘красивый свадебный торт как пожелание супружеской любви и верности’.

Более «открытую» внутреннюю форму, связанную с внешним видом тортов, имеют такие названия, как «Зебра» (чередующиеся по цвету коржи создают иллюзию «полосатости»), «Муравейник» (торт внешне напоминает муравьиную кучу со множеством муравьев – маковых зерен), «Радуга» (в коржи добавляют красители цветов, соответствующих радуге), «Битое стекло» (украшающие торт кусочки желе напоминают осколки стекла), «Монастырская изба» (торт внешне напоминает крышу избы).

Большой «затемненностью» характеризуется внутренняя форма рассматриваемых названий, связанных с ингредиентами: «Сметанник» (в основе приготовления лежит сметана), «Фрезье» (от французского *fraisier* ‘клубника’ – главный ингредиент торта), «Пьяная вишня» (вишневая начинка торта пропитывается слабым алкогольным напитком), «Восточная красавица» (в нижней части торта находятся финики, скрытые верхними слоями, как закрытая паранджой красавица).

М. С. Шчалкун
Навук. кр. **А. А. Станкевіч,**
д-р філал. навук, прафесар

КАНСАНАНТНЫЯ ПАЎТОРЫ Ў ПАЭЗІ ЛЕАНІДА ДРАНЬКО-МАЙСЮКА

Паэты спецыяльна імкнуцца дасягнуць гукавога падабенства лексікі, падбіраючы словы, у якіх паўтараюцца адны і тыя ж або падобныя гукі, цэлыя сугуччы. Кансанантныя паўторы ў творах Л. Дранько-Майсюка ўтвараюць пэўныя сістэмы, маюць строгія заканамернасці іх размяшчэння.

Анафарычныя кансанантныя паўтарэнні – гэта паўтарэнні гукаў у адной з пачатковых частак эўфанічнай адзінкі. Выдзяляецца анафара не толькі *чыстая*, што стаіць дакладна ў пачатку слова, але і *затактная*, калі тым гукам, што паўтараюцца, папярэднічае іншы (адзін, радзей два). Л. Дранько-Майсюк выкарыстоўвае чыстую

кансанантную анафору даволі часта, прычым яна можа размяшчацца ў пачатку, сярэдзіне і канцы вершаванага гукарада: “*На шылдзе шукаю любоў*” [1, с. 36]; “*Кранецца промень палівачкі*” [1, с. 38]. Паўторы, ці словы, у якіх гукі паўтараюцца, могуць стаяць побач – сумежныя паўторы, а калі раззелены адным ці некалькімі словамі – *раздзельныя* паўторы. Прыклад раздзельнага паўтору з вершаў Л. Дранько-Майсюка: “*Мы не ўмеем пісаць пра каханне // І палюхамся пытання – // Ці яно ў нас, каханне, было?*” [1, с. 40]. Паўторы гукаў бываюць *простыя*, калі паўтараецца адзін гук, і *складаныя* – паўтор рада гукаў, цэлага склада: “*І змізарнеў той ноччу назаўсёды // Уласны страх – стаў птушкаю малой*” [1, с. 65]. Трэба адзначыць, што такія формы алітэрацыйных паўтораў, як *эпіфара*, *стык* і *кальцо*, таксама прадстаўлены ў вершах Л. Дранько-Майсюка. *Эпіфарамі*, па сутнасці, можна лічыць усе рыфмы, паўтарэнне гукаў у канцы радкоў. *Стыкам*, ці *зеўмай*, з’яўляюцца ўсе выпадкі пасярэдняй анафары, анафары апошняга слова аднаго радка і пачатковага іншага. *Кансанантнае кальцо* можа прымаць разнастайныя формы: адным і тым жа гукам могуць пачынацца і заканчвацца асобныя словы ў радку ці сам вершаваны радок. У вершы “*Не хацеў бы я нічога...*” адразу спалучаецца і кансанантнае кальцо, і *зеўма*, і *эпіфара*: “*Мы крычым, калі магчыма, // Не магчыма – дык маўчым мы, // Так да смерці то крычым, а то маўчым...*” [1, с. 107].

У паэтычным дыскурсе Л. Дранько-Майсюка паўторы ўзмацняюць выразнасць гучання і выклікаюць дадатковыя асацыяцыі.

Літаратура

1 Дранько-Майсюк, Л. Вершы, паэмы, эсэ / Л. Дранько-Майсюк. – Мінск : Маст. літ., 1990. – 214 с.

А. А. Шчарбатая

Навук. кір. **В. А. Ляшчынская**,
д-р філал. навук, прафесар

АКТЫЎНАСЦЬ І ЧАСТОТНАСЦЬ ДЗЕЯСЛОВА Ў БЕЛАРУСКАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ

У беларускай фразеалогіі найбольш колькасна прадстаўлены дзеяслоўныя фразеалагічныя адзінкі (ФА), якія “з’яўляюцца самым шматлікім семантыка-граматычным тыпам фразеалагізмаў (каля 2200)” [1, с. 118]. У іх у якасці галоўнага кампанента часцей выступае менавіта дзеяслоў, які з’яўляецца адной з самых важных і найбольш частотных часцін мовы (займае другое месца пасля назоўніка). І жыццё чалавека звязана з дзеяннем, станам, працэсам, перамяшчэннем, маўленнем, мысленнем, успрыманнем і інш. Таму дзеяслоўныя ФА, як і дзеяслоў, валодаюць вялікім патэнцыялам для выражэння разнастайных дзеянняў (*біць трывогу; браць уцям, выклікаць агонь на сябе; гаварыць на карысць*), што суправаджаюць чалавека ў працоўнай, сацыяльнай, эканамічнай, навуковай і грамадскай дзейнасці, служаць для характарыстыкі і ацэнкі чалавека (*глядзець у бутэльку, вылятаць з галавы, гуляць у ката і мышку, затыкаць рот, закладваць асновы, закладваць фундамент, класці на лапатку, узяць у пераплёт*).

Магчыма, што менавіта такая роля дзеяслова ў мове ўвогуле і ў фразеалогіі ў прыватнасці стала прычынай ужывання аднаго і таго ж дзеяслова пры ўтварэнні фразеалагізмаў. Заўважана, што многія дзеясловы становяцца частотнымі ў фразеалогіі. Напрыклад, у складзе ФА беларускай літаратурнай мовы дзеяслоў *даваць* зафіксаваны ў 77 ФА (*даваць драпака, даваць ляшча, даваць у зубы, даваць задні ход, даваць сябе знаць і інш.*), *глядзець* – у 35 ФА (*глядзець са сваёй званіцы, глядзець скрозь пальцы, глядзець у вочы, глядзець у рот і інш.*), *пускаць* – у 32 ФА (*пускаць чырвонага пеўня,*